

דברי תורה

מאת

ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו במשך

ימי חג הפסח

שנת תשע"ט לפ"ק

*

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך וויזן

גליון אלק צ"ח

על הטוב יזכר

ידידינו האברך החשוב
רודף צדקה וחסד, רחים ומוקיר רבנו

מוה"ר **הלל פישמאן** הי"ו

שנדב הוצאת הקונטרס לזכות את הרבים
לרגל השמחה השרויה בהכנס בנו הב' אשר ני"ו
לעול התורה והמצות למזל טוב

יברך ה' חילו ופועל ידיו ירצה
להתברך בברכה המשולשת בתורה
אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד
ויזכה לראות דורות ישרים ומבורכים
מתוך רוב שמחה ונחת והרחבת הדעת דקדושה

להשיג אצל

מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.

Brooklyn N.Y. 11211

718.388.1751.#117

דברי תורה

בליל הסדר תשעי"ט לפ"ק

לבישת הבגדי לבן, לעבוד עבודת
פנים צעריכת הסדר.

*

חבמים תיקנו לשתות בליץ פסח
ארבע בוסות. ומצואר צספרי
קודש שהם נגד הד' אומות של שם
הוי"ה. ונראה צפשטות, כי אחר הד'
לשונות של הגאולה, והואצתי והללתי
וגאלתי ולקחתי, כתיב וידעתם כי אני
הוי"ה אללקיכם (שמות ו-ז). וכיון
שהארבע כוסות הם נגד הד' לשונות
של הגאולה, יש בזה רמז לד' אומות
הוי"ה, שתכלית הגאולה הימה וידעתם
כי אני הוי"ה.

וביתר ציאור יש לומר על פי מה
שכתב האר"י (בשער הכונות
פסח דרוש א) שפרעה הודה צסם
'אלקים' וכפר צסם 'הוי"ה'. צסם
אלקיים הודה, כי הרי יוסף אמר לו
(בראשית מא-טו) אלקים יענה את שלום

חייב אדם לטהר עצמו ברגל (ראש
השנה טו). יש לומר דכל דצר
יש צעולם שנה ונפש (ספר יצירה).
וצעולם יש קדושה, שארץ ישראל
מקודשת מכל הארצות, ובה יש עשר
קדושות זו למעלה מזו (כלים א-ו).
וכמו כן יש צשנה קדושת הזמן, שצת
ושלש רגלים ראש השנה ויום
הכיפורים. והנכנס לקדושת הזמן הוא
מכוון להנכנס לקדושת מקום. והנה
אמרנו צמשנה (יומא ג.) אין אדם נכנס
לעזרה עד שיטבול, כן יש לטהר עצמו
צכניסת הרגל.

וחסידים ואנשי מעשה היו טובלים
עוד הפעם קודם הסדר,
כי כל המשנה מעבודה לעבודה טעון
טבילה (שם לב.). והכהן גדול כאשר
פשט צגדי הזהב, ולצב צגדי לבן כדי
ליכנס לפנים, הוטרך לטבול עוד
הפעם. ועבודת ליל פסח היא צצגדי
לבן, שעבור זה נוהגין ללבוש הקיטול,
על כן היו טובלין עוד הפעם קודם

פרעה, והוא השיב ואמר אחרי הודיע 'אלקים' אותך וגו'. אך היה כופר בשם הוי"ה, וכמו שנאמר (שמות ה-3) ויאמר פרעה מי הוי"ה אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל, לא ידעתי את הוי"ה וגם את ישראל לא אשלח ע"ש. והנסיים ביציאת מצרים באו לגלות את הנהגת שם הוי"ה, ועל כן שפיר אמר הכתוב וידעתם כי אני הוי"ה, שעבור זה באו הנסיים והנפלאות על פרעה. ועל כן שותין הד' כוסות לרמוז על ד' אותיות של שם הוי"ה.

ויהי 'אלקים' בגימטריא 'הטבע', ובה האמין גם פרעה ש'ה' ברא עולמו ומסרה להטבע, אבל לא האמין בשם הוי"ה, ש'ה' מהוה גם כעת כל היות, ודבר זה נתגלה לעיני כל בהנסיים והנפלאות שצאו עליו, שבה נתגלה לפניו כי יש הנהגת הוי"ה, שהכל נעשה כרצונו. וכאשר אמר מי הוי"ה אשר אשמע בקולו, הראה לפניו הנסיים שעל ידו יתווכח ויכיר כי יש הוי"ה בעולם. וזה ולמען תספר באזני צנן וצנן את אשר התעללתי במצרים, וידעתם כי אני הוי"ה (שמות י-3), שהנהגה בעולם אינה רק בשם אלקים, אלא שהוי"ה מהוה הכל.

*

יחזיק. הענין ששוצרין המנה, והגדולה מצניעין לצפון. כי באמת גזירת הגלות היתה ד' מאות שנה, ויצאו קודם הזמן. ומירצו המפרשים כי שאר הגלויות משלימין, שלא יכלו להתממה אז יותר שלא יפלו בשער הנו"ן של טומאה (עיין מגלה עמוקות שמות אופן

והיינו שגם פרעה האמין שיש צורא עולם שצרא כל הצריאה, ורק פתי יחשוב שהעולם נתהוה מעצמו. אבל הם האמינו כי עזב ה' את עולמו והסיר השגחתו ממנו, אלא מסרה לדרכי הטבע, יום ולילה קיץ וחורף, וכל אושר האדם תלוי רק לפי מזלו. ומאז שמסר עולמו להטבע שוב אין לו עסק בתחתונים, אלא כחו ועוצם ידו עושה חיל. אבל האמת הוא כי ה' יושב ומשגיח על עולמו, חן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כנים, והוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, יש השגחה פרטית על כל נקודה ושער שבעולם. ואם בחקותי תלכו, ונתתי גשמיכם בעתם וגו', ולהיפוך כמצואר צפסוקי התוכחה. ודבר זה מתדבר לעיני כל, כאשר

וביאור הענין שפרעה הודה באלקים וכפר בהוי"ה, והיינו שגם פרעה האמין שיש צורא עולם שצרא כל הצריאה, ורק פתי יחשוב שהעולם נתהוה מעצמו. אבל הם האמינו כי עזב ה' את עולמו והסיר השגחתו ממנו, אלא מסרה לדרכי הטבע, יום ולילה קיץ וחורף, וכל אושר האדם תלוי רק לפי מזלו. ומאז שמסר עולמו להטבע שוב אין לו עסק בתחתונים, אלא כחו ועוצם ידו עושה חיל. אבל האמת הוא כי ה' יושב ומשגיח על עולמו, חן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כנים, והוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, יש השגחה פרטית על כל נקודה ושער שבעולם. ואם בחקותי תלכו, ונתתי גשמיכם בעתם וגו', ולהיפוך כמצואר צפסוקי התוכחה. ודבר זה מתדבר לעיני כל, כאשר

ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו
 בתפלה, לא היינו יכולין למימר להו,
 ואת אמרת כולי האי. משל למלך צשר
 ודס שהיה לו אלף אלפי דינר זהב,
 והיו מקלסין אותו צשל כסף, והלא
 גנאי הוא לו ע"כ. הרי דאין לנו
 להרצות צשירות ותשבחות יותר מדאי
 כדי שלא יהא נראה כאילו סיימנו כל
 שבחיו, אלא מה דאמר משה רבינו
 מותר לנו לומר. ואס כן איך אפשר
 להרצות לספר צציאת מצרים.

כ. וכיון שהמנה רומז להגאולה,
 ועדיין לא נשלס הגלות צשלימות, כי
 שאר הגליות משלימין, על כן רק
 לעמיד יושלס הגאולה. וצהיות ששאר
 הגליות צכמות הס גדולים מגלות
 מצרים, זה קרוצ לאלפיים שנה, ויוס
 הגאולה ההוא כפון מעיני כל, מלצא
 לפומא לא גליא, על כן מצניעין החלק
 היותר גדולה מהמנה, כי רק אז תהא
 הרמו של הגאולה צהמנה שלימה.

*

אמנם צישמח משה (פ' צשלח צד"ה
 וצני) העלה, לפי מה דאיתא
 צמדרכ (צ"ר לז-ג) דאף צשבחו של
 מקוס אמריין מקנת שבחו של אדס
 צפניו, וכולו שלא צפניו ע"כ. אס כן
 כשהוא צפניו לא שייך לומר סיימתינהו
 לכולהי שבחי דמרך, דצאמת לא סיים
 רק אי אפשר לו לומר רק מקנתו,
 מה שאין כן שלא צפניו ע"ש. ולכן
 צא הקצ"ה לצחי ישראל צליל פסח,
 ואומרים שבחו צפניו, ואז אין אומרים
 רק מקנת שבחו, ושפיר מותר לנו
 להרצות צשבחו, כי לא שייך לומר
 סיימתינהו לכולהי שבחי, ולכן כל
 המרצה לספר צציאת מצרים הרי זה
 משוּבַח. וזהו שאומרים (צנהגדה) לפיכך
 אנחנו חייבים להודות להלל ולשבח
 וכו', למי שעשה לצבותנו ולנו את כל
 הנסים האלה. אך לכאורה תקשה
 דיהא נראה כאילו סיימתינו לכולהי
 שבחי, על זה מסיים וגאמר 'לפניו'

צוד יש לומר, כי ידוע מספרי קודש
 צצליל פסח יש השראת השכינה
 צצחי ישראל, וכמו שנגלה ה' צכבודו
 וצעמו צמצרים לגאלס, לא על ידי
 מלאך ולא על ידי שליח, כן מתעורר
 גם נקודה זו צליל פסח, שהקצ"ה
 צביכול צא לצחי ישראל. ויש להוסיף
 עוד צטעס הדבר, כי הנה לילה זה
 מיוחד לספר שבחו של מקוס צציאת
 מצרים, וכל המרצה לספר צציאת
 מצרים הרי זה משוּבַח. ולכאורה יש
 להקשות הא איתא צגמרא (צרכות לג):
 הריא דנחית קמיה דרבי חנינא, אמר
 הא-ל הגדול הגבור והנורא והאדיר
 והעוז והיראוי החזק והאמיץ והודאי
 והנכבד, המתין לו עד דסיים, כי סיים
 אמר ליה סיימתינהו לכולהי שבחי
 דמרך, למה לי כולי האי, אכן הני
 תלת דאמריין אי לאו דאמרינהו משה
 צאורייתא [הא-ל הגדול הגבור והנורא
 אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד],

ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ומסמיך עֲלֶיהָ וְהָיָה שְׁעַמְדָּה לְאַבוֹתֵינוּ וְלָנוּ וְגו'.

ונראה דאיתא בגמרא (סנהדרין קג.) יש עת מוּמַנְת לְפֹרְעוֹת, ויש עת מוּמַנְת לְטוֹבָה שְׁאֵמַר (ישעיה מט-ה) צַעַת רָצוֹן עֲנִיתִיךָ ע"ש. וליל ט"ו ניסן היא עת מוּמַנְת לְטוֹבָה, אֲשֶׁר אִז רֹב נְסִים הִפְלֵאת (בהגדה), שֶׁהֲרֵבָה נְסִים נִתְּהוּ צְלִילָה זֶה, וְכִמוּ שְׁאֵמְרוּ (ראש השנה יא): לֵיל שְׁמוֹרִים (שמות יב-מב), לֵיל הַמְשׁוֹמֵר וְצֵא מִשְׁשַׁת יְמֵי צְרָאֲשִׁית לְגֹאֲלוֹהָ ע"ש. ומעתה כיון שליל פסח היא זמן עת רצון ומקד, אם כן יפלא איך יתכן שצלילה זה נגזרה גזירת הגלות על ישראל, דהא זה נגזר בצרית צין הצתרים, ואיתא צפרקי דרבי אליעזר (פרק כח) רבי יהודה אומר אותו הלילה שנגלה הקצ"ה על הצרהם אצינו הוא ליל הפסח ע"ש.

ואיך צלילה זה שמוּמַנְת לְטוֹבָה גִּילָה לְאַצְרֵהֶם כִּי גַר יִהְיֶה זֶרֶעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם. ועל כרחך מוכרח מזה, שגם הגלות היה לטובה, כי צעת רצון אי אפשר שיתעורר עינוי צלי טובה.

וְהַעֲבִיֵן הוּא, כִּי גְלוֹת מִצְרַיִם הִכְשִׁיר אֶת יִשְׂרָאֵל שִׂיּוּכְלוּ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וְלַהֲעֲשׂוֹת לְעַם סְגוּלָה מְכֻלֵּי הַעֲמִים, וְכִמוּ שְׁאֵמַר הַכְּתוּב (דברים ד-ט) וְאַתְּכֶם לָקַח ה' וְיֹצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר הַצְּרוּל מִמִּצְרַיִם לֵהֲיוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה. הרי שמצרים היו הכלי שמזכין צו את הזהב, להוציא מהם כל פסולת

שירה חדשה, שאנו אומרים זאת כעת צפניו, וליכא חשש סיימתינהו, לצפניו אומרים רק מקצת שצחו.

וְלִבְּךָ צַחֲלַת הַסִּפּוּר שׁוֹבְרִין הַמִּנְהָה, לָחֵם עֹנֵי שְׁעוּיִן עֲלֵיו דְּצִרִים 'הַרְבֵּה', וּמִשְׁאִירִין לְפָנָיו רַק מִקְצָתוֹ, וְהַפְּרוּסָה הַגְּדוּלָה מִצִּיּוֹן, לְרַמּוֹ שְׁכַל מֵה שְׁאֵנוּ מִסְּפָרִין צְלִילָה זֶה הוּא הַכֹּל רַק מִקְצָת שְׁצַחוֹ, אֲבָל הַרְבֵּה יוֹתֵר טְמוּנָה וְצִפּוּנָה עִמּוֹ, וּמִמִּילָא לֹא שִׁיךְ לֹמַר סִימְתִּינְהוּ לְכוֹלְהֵי שְׁצַחֵי דְּמֵאֶרְךָ. וְזֶה 'יִתֵּן מַגִּיד', עַל יְדֵי הַרַמּוֹ שְׁעִשְׂנוּ בִּצְחָךְ, שְׁזֶה רַק מִקְצָת שְׁצַחוֹ, שְׁפִיר אֲנוּ יִכּוּלִין לְהַגִּיד וְלַהֲרַבּוֹת צְסִיפּוֹר יֵאִיֵּאת מִצְרַיִם.

*

צוּד יש לומר כי 'מנחה' (עם הכולל) עולה קל"ו, וכאשר שוברין אותה לשתיים, עולה צגימטריא צ' פעמים 'חיים'. והיינו צהיות כי מנחה היא מיכלא דאסוותא (וזה"ק תנ"ה קפג:), הרי צהמנחה הוא חותך חיים לכל חי, וצשצירת המנחה לשתיים אנו חותכים אותה לחיים, כי חיי יהודי כפולים, צעולם הזה וצעולם הצא. ולכן כורך המנחה עם 'המרור' צגימטריא 'מות', שעל ידי המנחה חותך חיים לכל חי.

*

בְּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטַחְתּוֹ לְיִשְׂרָאֵל וְגו', יְדוּעַ תְּדַע כִּי גַר יִהְיֶה זֶרֶעְךָ וְגו',

ההודאה אינה רק על הגאולה ממצרים, אלא גם על עמם הגלות שהיתה גנוזה בתוכה טובה רבה. ואנו מצרכין אותו על מה ששמר הבטחתו, וכמו שאמר לאברהם ידוע מדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם גו', שגם על הגלות אנו נותנים הודאה על מה ששמר הבטחתו, כי גר יהיה זרעך, ושזב מוסיף הודאה גם על מה שאחרי כן יאלו משם ברכוש גדול. וממה שנאמר זה לאברהם זליל פסח, על כרחך שזהו לטובתן של ישראל. וזה נתן חיזוק לישראל, 'והיא שעמדה לאבותינו ולנו', להתחזק ולהתעודד כי בכל צרה טמונה בתוכה טובה רבה.

ועל כן אנו אוכלים צפסח מנה, ואחר כך מרור. ולכאורה המנה רומזת על הגאולה, שלא הספיק צפסח להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים, והמרור רומז על השיעבוד, וימררו את חייהם בצבודה קשה. ואם כן הדין נותן להקדים מתחלה המרור ואחר כך המנה. אך באמת טבע האדם שרואה לשכוח זמני הצרות שעברו, וכאן אוכלים המרור שיתהוה ממנו דמו וצרו. אך באמת אחר הגאולה ממצרים, שנתקדשו ישראל להיות לעם נחלה בקבלת התורה, אז הבינו כי מצרים היה הכור הצרול שנוכל להגיע למדריגה זו, ובלי היסורין הללו לא היה מגיע לנו

עד שהמתהוה זהב נקי. והוא כי שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין, אלו הן תורה וארץ ישראל ועולם הבא (ברכות ה). ע"ש. וכמו שאמר ה' למשה, צהויאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות ג-יז). ואם כי צשעת מעשה לא הרגישו ישראל הטובה, מכל מקום אחר שיאלו ממוך, ועמדו לקבל את התורה, שזה לא היה אפשר צלי גלות מצרים, הרגישו ישראל עצמם את הטובה, וכיון שליל פסח היא עת רצון, נתעורר אז רצון העליון לקרב את ישראל מכל האומות, ולכן אז דייקא נגזרה גזירת הגלות, שהיא ההתחלה שיוכלו לזכות לתורה.

ולכן לא מצינו שאברהם יעמוד בתפלה לבקש רחמים מאת ה' לצטל הגזירה ההוא, וכמו שעמד בתפלה על אנשי סדום, וכמו שמסר משה נפשו עבור ישראל להתעצם בתפלה צחטא העגל. כי שם צאו הדברים כעונש על חטאם, על כן יש לעורר על זה רחמים לצטל הדין. אבל גלות מצרים צא לטובתן של ישראל. וכמו חולה שצריך לעבור ניתוח כדי להתרפאות, שעצם הניתוח הוא צער גדול, אבל זה נצרך לחיות ולטובתו.

ובלי פסח אנו אומרים, 'צרוך שומר הבטחתו לישראל',

מלבושם, הם נשאלו יהודים ולא נתערכו עמהם.

זדוהו גדר גדול למינוך הילדים, שלא ימעדו רגליהם, וישאלו נאמנים לדרכי אבותיהם, להיות זהירים שלא ישנו שלשה דברים הללו, ויהיו מצויינים בחילוניותם, אשר זה יהיה להם לחומה שישאלו תמיד דרכי אבותם. והנה אמרו (שנת סו:): כלל 'גדול' אמרו בשבת, ומקשה בגמרא למה צמער שנינו (מעשרות א-ה) ועוד כלל אחר אמרו, ולא קתני גדול. ומשני שבת שיש בה אבות ותולדות תנא 'גדול' ע"כ. ומצואר מזה כי תואר 'גדול' הוא רק כאשר התולדות הם יחד עם האבות. ובאוצרות יוסף להגאון רבי יוסף ענגל (מאמר לבנה אוח כח) העיר מגמרא (יבמות מז.) קטן ויש לו בנים זהו גדול, גדול ואין לו בנים זהו קטן ע"ש. ולכן כאשר אמר הכתוב על בני ישראל צמרים, ויהי שם לגוי 'גדול', שהיו האבות עם התולדות יחד, ולא עזבו הבנים דרכי אבותיהם, מלמד שהיו ישראל מצויינים שם, ורק בכח זה היו יכולים להיות גם צמרים לעם גדול דייקא.

*

וַיִּצְעַק אֵלָּהּ הִיא אֵלֶּקִי אֲבוֹתַי, וַיִּשְׁמַע הִיא אֵת קוֹלִי. ונראה דאיתא בגמרא (ראש השנה יח.) דלעקה מהני

המתנות טובות של תורה וארץ ישראל. ועל כן אחר אכילת המצה, מרגישין אנו הטובה שהיה בהמרור, ואנו אכולים גם אותה, כי אנו מצרכין על הרעה כשם שמצרך על הטובה.

*

וַיְהִי שֵׁם לְגוֹי גְדוֹלָהּ, מלמד שהיו ישראל מצויינים שם. והיינו שהיו ניכרים לעם לפני עצמם, שהם יהודים ולא מצריים, כי היו מצויינים בחילוניותם, שלא שינו שמם ולשונם ומלבושם (ויק"ר לב-ה). כי זהו ראשית הירידה, כאשר משנים דברים אלו, כי זהו חומת ברזל שלא יוכל להתערב עמהם, כי אין קשר ליהודי עם גוי, כאשר אין לו שפה אחת עמו, שלא מדבר לשונו, ועל דרך זה בלבושם.

וַנִּרְאֶה דזהו שנאמר צמרים, משארותם נרורות בשמלותם על שכמם (שמות יב-ד), כי באמת שקעו שם צמ"ט שערי טומאה, עד שהיו שטופים בעבודה זרה, ונאמר להם משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם לאן של מנוה. ואף על פי כן לא נתערכו עם המצריים ונשאלו לעם לפני עצמם, והוא בשביל שלא שינו את לבושם, והיו מצויינים שם. וזהו 'משארותם', מה שנשאלו צמרים לעם, 'נרורות בשמלותם', זה נרור בשמלותם, שעל ידי שלא שינו את

השפע קודש. לא כן חג הפסח, מצואר בספרים הקדושים שהקצ"ה מזריח אור בלבות בני ישראל, גם אם לא הכינו עצמם מקודש, וכעין שהיו במצרים בלילה ההוא ערום ועריה. וכמצואר בכתבי האר"י דפסח הוא מלשון דילוג וקפיצה, שהיה אז גדלות קודש קטנות (פרע"ח שער כא פרק א). ובצני יששכר (סוכות יג-ד) דלכן מצרכין על טל בפסח, כי גשם היא בחינת אתערותא דלתתא, שאין טפה יורדת מלמעלה אלא אם כן עולין כנגדה טפיים מלמטה (עיין תענית כג:), לאפוקי טל שהיא אתערותא דלעילא לבד ע"כ.

וְלִבָּן בתחלה אנו מצרכין שהחיינו והגיענו לזמן הזה, כמו בשאר ימים טובים. אבל אחר שמאריך בסיפור יציאת מצרים, ומרגיש הארה נפלאה שלא לפי מעשיו, כי השפע יורדת יותר מהאתערותא של לפי מעשיו. ומכיר שיש בחג זה אתערותא דלעילא לבד, אז הוא משבח ואומר, והגיענו 'הלילה הזה', שהלילה הזה הגיע אותנו, שמתעורר בחינת טל, שפע בלי אתערותא דלתתא.

וְזָדוּ על דרך שאדם נוסע לעיר רחוקה, בדרך כלל לאחר יום או יומיים הוא מגיע למחוז חפצו, ומצרך את ה' שהגיע למקום ההוא. אבל יתכן גם ענין של קפיצת הארץ,

רק קודם גזר דין, אבל לא לאחר גזר דין. אמנם אמרו (שם) דגזר דין של ציבור אף על גב שנחתם נקרע שנאמר (דברים ז-ז) 'מי כה' אלקיניו בכל קראנו אליו ע"כ. ולכן הגם שהיה גזר דין של ארבע מאות שנה, אבל כאשר ונעק אל ה' אלקי אבותינו, וישמע ה' את קולנו, ויאלו קודם הזמן. ולכן 'מנה' (עם הכולל) עולה כמספר 'קול', כי המנה רומזת על שגורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה, וכל זה בא להם רק על ידי הקול של תפלה שנעקו אל ה' ונענו. ומטעם זה המילוי של 'מנה', היא מ"ם נד"י ה"א בגימטריא 'ק"ך' (בני יששכר ניסן ח-יג), כי הקול תפלה של ישראל נתמלא בישועתן שיאלו ק"ך שנה לפני זמן גאולתם.

*

וְהַגִּיעֵנוּ הַיְצִיָּה הַזֶּה לְאַבְלָ בּוּ מִצָּה ומרור, בן ה' אלקיניו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו יש"ח. הנה בכניסת החג אנו מצרכין צרכת שהחיינו על היום, שהחיינו וקימנו והגיענו 'לזמן הזה', שאנו הגענו להיום הזה. וכאן אנו מצרכין והגיענו 'הלילה הזה', שהלילה הגיע אותנו, ולא מצרכין והגיענו 'ללילה הזה'. ונראה כי בכל המועדים יורד השפע למטה באתערותא דלתתא תחלה, שהאדם לפי מעשיו מקבל

כמו בזמן הצית צימי החול, ואין לריך למקדש ציוס השצת. וזהו שאמרו (שצת י): מתנה טובה יש לי צצית גנוי ושצת שמה, והיינו שאפילו בזמן שנגנו הצית המקדש, 'צצית גנוי', יש השרצת השכינה צישראל, ומתנה טובה יש לי ושצת שמה, שיש צה גם כן השרצת השכינה ע"ש.

והצגה צליל פסח, שמתגלה ההרעה של פסח מצרים, וצמורה גדול זו גילויי שכינה, וצכל צחי ישראל יש השרצת השכינה, הרי הצמים שלנו הם דומים למקדש שיש צה השרצת השכינה. ולכן לוצסים צגדי לצן צליל פסח, כעצודת הכהן גדול צצית ה'. על כן יוס ראשון של פסח איקרי שצת, שכמו שצצת יש לי צצית גנוי, כשנגנו הצית, כן היא ליל פסח, זמן של השרצת השכינה צצתי ישראל, כמו צצת, וכמו שהיה צמקדש.

*

ולקחתם אגודת אזור וטבלתם בדם אשר בקף וגוי, וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, ופסח ה' על הפתח, ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לצגוף (שמות יב-כג). צפנים יפות (שס) כתצ, כי אזו"צ מספרו י"ו, ועס אותיות 'סף' הוא 'יוסף'. ואפשר שהיה לכפר על מכירת יוסף דכתיב צו (צראשית מצ-כצ) וגס דמו הנה נדרש ע"ש.

שהארץ קופצת לקראתו, והעיר ההוא מגיע אללו. וכן הוא חג הפסח, שהלילה הזה הגיע לנו, לא כמו שאר המועדים שאנו צריכין צמעשינו להגיע אליהם. ועל כן אנו מציימים צתפלה, כן ה' אלקינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים 'הצאים לקראתנו' לשלוס, שזכה למדרגה זו גם צשאר הרגלים, שהס יצואו לקראתנו, צאתערותא דלעילא, גם אס יחסר האתערותא דלתתא שלנו.

*

חג הפסח איקרי שבת, וכמו שנאמר וספרתם לכם ממחרת השבת (ויקרא כג-טו), ולא כביאורם של הצדוקים, ממחרת שבת בראשית (מנחות סד). ונריך ציאר לחיזה טעס קרא הכתוב את יוס הראשון של החג צשס שצת, יותר משאר הימים של חג המצות. ונראה דליתא צגמרא (יצמות ו). יכול יהא צנין צית המקדש דוחה שצת תלמוד לומר (ויקרא יט-ו) את שצתותי תשמורו ומקדשי תיראו, וכולכם חייבים צצכודי ע"כ. וציאר צתפארת שלמה (פרשת משל ד"ה אף) כי עיקר תכלית צית המקדש שיהיה השרצת השכינה צתוכנו, וכמו שנאמר (שמות כה-ח) ועשו לי מקדש ושכנתי צתוכס, לזה היה סלקא דעתך שיהיה דוחה שצת. אבל האמת היא שגס עתה צזמן הגלות, השכינה שורה צתוכנו צצצת,

ויש לומר דאיתא במדרש (ויק"ר
 ז-ה) בשביל ארבעה דברים
 נגאלו ישראל ממזרים וכו', ולא נמצא
 ביניהן אחד מהן פרוץ בערוה, יוסף
 ירד למזרים וגדר עצמו מן הערוה,
 ונגדרו ישראל בזכותו ע"כ. ומכת
 בזכות מעיד על זה, שפסח ה' על
 בתי בני ישראל, ולא נמצא ביניהם גם
 אחד שהיה מזרי. וזה היה בזכותו של
 יוסף שגדר עצמו מן הערוה. ולכן
 נזה עליהם ולקחתם אגודת 'אזוב'
 וטבלתם דם אשר צ'סף, לרמוז על
 יוסף שזכותו נגדרו, ולתת אותה על
 המשקוף, וזה לא יתן המשחית לבוא
 אל בתיכם לנגוף.

*

ולבוץ תספר באזני בנך ובנך בנך
 את אשר התעללתי במצרים,
 וידעתם כי אני ה' (שמות י-ב). ונראה
 דאיתא במדרש (שמו"ר יג-ד) מהו הנני
 מביא מחר ארצה בגבולך (שם י-ד),
 ולא בגבול בני חס. ועל זה נאמר
 (ישעיה כו-ט), כי כאשר משפטיך לארץ
 נדק למדו וגו', שזמכת ארצה הכירו
 עד היכן הוא גבול מזרים ע"כ. וכן
 מבואר במדרש (שם י-ג) לגבי מכת
 צפרדע, שהיה מחלוקת בין כוש
 ומזרים על התחום, כיון שבאו
 הצפרדעים עשו שלום ביניהם ע"כ.
 ולכאורה דבר זה אין נפקא מינה לנו
 איך התפשרו ביניהם על הגבול.

ויש לומר עוד דאיתא במשנה (ברכות
 זד.) הרואה מקום שנעשו בו
 נסים לישראל, אומר צרוך שעשה נסים
 לאבותינו במקום הזה. ובגמרא כגון
 הרואה מעצרות הים [מקום שעברו
 ישראל צים סוף] ומעצרות הירדן וכו'
 ע"ש. ולפי זה לכאורה הרואה ארץ
 מזרים שנעשו בו נסים ונפלאות העשר
 מכות, יש גם כן חיוז לצרך. ואם כי
 לכמה פוסקים יש איסור לשווא
 למזרים, מכל מקום יתכן ראייה
 מסמוך לגבול, שמחייב גם כן לצרך.
 ויש להביא ראיה, דהא אמרינן התם,
 מנא הני מילי דמזרכינן אניסא, אמר
 רבי יוחנן דאמר קרא (שמות יח-)
 ויאמר יתרו צרוך ה' אשר היל אתכם
 וגו' ע"כ. ולכאורה הרי יתרו לא ראה
 את המקום שנעשו בו הנסים לישראל,
 והחיוז הוא רק צרואה את המקום.
 ומירץ בעיון יעקב, שיתרו ראה מרחוק

קודש, לאכילה ושמיה וכסות ע"כ. והיינו שאנו קורין אותו יום מקודש. אבל יש בזה עוד פירוש, שהיום קורא קדושה על האדם, שבו יורד שפע של קדושה בעולם, שמתפשטת על האדם שיתרומם רוחו להתקדש. וזהו כי בשעה שישראל שרויין על אדמתם אדמת קודש, שהמקום הוא קודש, מטטרף עמה יחד קדושת הזמן, וכה הקדושה מתגברת, שיש קדושה 'בעולם', ויש קדושה 'בשנה', ביחד עם קדושת 'הנפש' של גוי קדוש. אבל בעוונותינו הרבים בזמן הגלות שנתרחקנו מעל אדמתנו, הרי ציוס טוב חסר לנו קדושת 'עולם', שאנו שרויים בארץ העמים, וחסר ההשפעה עלינו ציוס טוב, שאין בו זירוף עולם שנה נפש, על כן ניתוסף לנו יום אחד מקדושת הזמן, יום טוב שני של גליות, כדי להשלים מה שחסר לנו במקרא קודש מבני ארץ ישראל.

וגרא עוד דהא דאמרו חז"ל (שבת קמה:) מפני מה מועדים שבצבל שמחים, מפני שלא היו באותה קללה, שנאמר (הושע ז-ג) והשכתי כל משושה חגה חדשה שבתה וכל מועדיה ע"כ. ויש לומר דקאי על יום טוב שני של גליות, שהמה מועדים של צבל, שנתחדשו כבר אחר הקללה הנ"ל, וממילא לא נכללת בה, ועל כן הם שמחים ביותר. ועל דרך זה מצינו שמחה יתירה צימי הפורים, כיון

את ארץ מצרים, שהרי הענן השוא את כל ההרים, ומהמקום שבה לשם היה יכול לראות את ארץ מצרים, ולכן בירך ע"ש.

ובעתה שפיר יש נפקא מינה לידע לעמיד גבולות ארץ מצרים, כדי שיוכלו הדורות הבאות לצרף על הנסים שנעשו שם לאבותינו. ולכן הביא עלה קרא, כי כאשר משפטיך לארץ 'דק למדו'. והוא כי תפלה נקראת דק (ברכות יד.) וברש"י שם שמדדיקו לצורא. ועל דרך זה כל השירות והתשכחות שהאדם מצדק את ה' נקראים גם כן בתואר 'דק', שהאדם מצדק צוה את צורא. וכאשר ירדו משפטיך לארץ דק למדו, למדו מזה לידע גבולי ארץ מצרים שיוכלו לנדק את צוראם בצרכות השבח על הנסים. ולכן נאמר בצרבה, ולמען חספר באוני צנן וצן צנן את אשר התעללתי במצרים, שבמכה זו נתצרה גבולות ארץ מצרים, ועל ידי זה תוכלו לצרף צרכת אשר עשה נסים לאבותינו במקום הזה, וידעתם כי אני הו"ה, להזכיר שבחו של מקום שעשה נסים לישראל, ומהוה כל ההיות.

*

ענין יום טוב שני בחוץ לארץ, יש לומר כי יום טוב נקרא 'מקרא קודש' (שמות יב-טז.) וברש"י קרא אותו

שנתקנו כבר אחר קללה זו, ולא נכללת
 בתוכה. [שוב ראיתי בשער יששכר (ח"א
 דף קלו) שהציא כן בשם הרה"ק רבי
 מנחם מענדל מרימנוב זי"ע].

בליל שביעי של פסח תשע"ט לפ"ק

בתוכו, נרכנו למזון הוריד לנו את
 המן, נמאו בקע להן את האזן, כפרו
 בו עדת קרח בלעה אותן הארץ, וכן
 שאר כל האותות. וצמה האמינו בו,
 צמעמד הר סיני, שעינינו ראו ולא זר
 ואזינו שמעו ולא אחר, האש והקולות
 והלפידים, והוא נגש אל הערפל והקול
 מדבר אליו ואנו שומעים, משה משה
 לך אמור להן כך וכך. וכן הוא אומר
 (דברים ה-ד) פנים בפנים דבר ה'
 עמכם, ונאמר (שם ה-ג) לא את
 אבותינו כרת ה' את הצרית הזאת.
 ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא
 הראיה לנצואתו שהיא אמת שאין בו
 דופי, שנאמר (שמות יט-ט) הנה אנכי
 בא אליך בעצ הענן בצבור ישמע
 העם בדברי עמך וגם כך יאמינו
 לעולם, מכלל שקודם דבר זה לא
 האמינו בו נאמנות שהיא עומדת
 לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה
 הרהור ומחשבה.

ובתב שוב (שם ח-ב) וזה הוא שאמר
 לו הקב"ה בתחילת נצואתו,
 צעת שנתן לו האותות לעשותן

וירא ישראל את מצרים מת על
 שפת הים, וירא ישראל את
 היד הגדולה אשר עשה ה' צמנרים,
 וייראו העם את ה', ויאמינו בה'
 וצמשה עבדו (שמות יד-לא). ויש להבין
 הלא ישראל האמינו בה' וצמשה גם
 עד עתה, וכאשר אמר משה והן לא
 יאמינו לי (ד-ב), נענש בצרעת, כי
 ישראל מאמינים בני מאמינים (שצת
 15), ולמה אמר כעת ויאמינו בה'
 וצמשה. גם להבין השתי ראיות שאמר
 הכתוב, שמתחילה אמר וירא ישראל
 את מצרים מת, ושוב וירא ישראל את
 היד הגדולה אשר עשה ה' צמנרים,
 הלא היינו הך.

וצראה דאיתא צמנרים (ה' יסודי
 התורה ח-ב) וז"ל, משה רבינו
 לא האמינו בו ישראל מפני האותות
 שעשה, שהמאמין על פי האותות יש
 בלבו דופי, שאפשר שיעשה האות בלט
 וכשוף. אלא כל האותות שעשה משה
 צמדבר לפי הצורך עשאים, לא להציא
 ראיה על הנצואה, היה צריך להשקיע
 את המצרים קרע את הים והלילין

(וברש"י (שמות כ-ג) שנגלה צים כגבור מלחמה). וזו היתה התגלות הראשונה לישראל, שראוהו עין צעין כציכול, אך שבה' איש מלחמה. ומאז לא האמינו עוד צה' וצמשה רק על ידי האותות, אלא ראו צעיני צשר שהאותות הללו אינם כציסוף וצלאט, אלא שבה' כציכול צעצמו עשה כל זאת.

וידו שצמר וירא ישראל את מצרים מת על שפת היס', שראו הנסים אך שנטצו ופלטן היס'. ושוב אמר וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה הו"ה צמצרים', הם ראו גם מי הוא העושה זאת למצרים, שזוהו היד הגדולה מה', כי ראו התגלותו כגבור מלחמה, עד שהראו עליו צצצבע זה א-לי, ואז צה אמונתם צה' וצמשה צשלימות, ויאמינו צה' וצמשה עצדו', לא רק מציצת האותות, אלא ממה שראו צעיניהם. ושוב צמתן תורה גילה עצמו להם שנית, כדי שידעו לדורות כי כל התורה מן השמים היא מפי ה'.

*

צוד יש לומר לייצב וירא וירא צ' פעמים, וגם למה הזכיר היד 'הגדולה' הרומזת על חסד, ולא אמר היד 'החזקה' הרומזת על גבורה ודין. ונראה דהנה ידוע שצני ישראל לא היו ראויים לנסים אלו, עד שקיטרג

צמצרים, ואמר לו ושמעו לקולך, ידע משה רצינו שהמאמין על פי האותות יש צלצבו דופי ומהרהר ומחשב, והיה נשמט מליך ואמר והן לא יאמינו לי, עד שהודיעו הקצ"ה שאלו האותות אינן אלא עד שיאלו מצמצרים, ואחר שיאלו ויעמדו על ההר הזה יסתלק הרהור שמהרהרין אחריו, שאני נותן לך כאן אות שידעו שאני שלחתיך צצמת מתחילה ולא ישאר צלצם הרהור, והוא שהכתוב אומר (שמות ג-יב) וזה לך האות כי אנכי שלחתיך צהוציך את העם מצמצרים תעצדון את האלקים על ההר הזה. נמצאת אומר שכל נציא שיעמוד אחר משה רצינו אין אנו מאמינים צו מפני האות לצדו, כדי שנאמר אם יעשה אות נשמע לו לכל מה שיאמר, אלא מפני המצוה שצוה משה צתורה ואמר אם נתן אות אליו תשמעון ע"כ.

דרי לנו כי האמונה צה' וצמשה עצדו שהיה לישראל צמצרים, על ידי האותות שעשה, היה אמונה שנשאר צלצבו דופי שאפשר שיעשה האות צלאט וציסוף, ולא האמינו צו נאמנות שהיא עומדת לעד, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה. אמנם כאשר הגיעו להנס של קריעת ים סוף, שאמרו זה א-לי ואנוהו (עו-ג), וברש"י צצבדו נגלה עליהם, והיו מצריין אותו צצצבע, ראתה שפחה על היס מה שלא ראו נציאים ע"כ.

חמה כתיב חקר, שנתמלא עליהם חמה וכו' ע"ש. והיינו שמתחלה נכנס שבטי י-ה, ועליהם היו המים חומה. אבל בקופו כאשר נכנסו גם הערב רב, עליהם היה המים חמה, מה נשתנו אלו משאר המצריים.

וראיתי בתפארת יהונתן שכתב, דאין הכי נמי ישראל זכו לקריעת ים סוף גם בלי הרמת מטה משה, בזכות האבות ויוסף, אבל הערב רב אין להם זכות, רק אתה הרם את מטך ובקעהו ע"כ. וגראה הכוונה, דאיתא במדרש (שמו"ר מז-ו) לך רד כי שחת עמך (שמות לז-ו), העם אין כתיב כאן אלא עמך, אמר משה רבון העולם מנין הם עמי. אמר לו הקב"ה עמך הם, שעד שהיו מצריים אמרתי לך (שמות ז-ז) והואצתי את לבבותי, את עמי אמרתי לך שלא לערב זהם ערב רב, אתה שהיית עניו וכשר אמרת לי לעולם מקבלים השבים. ואני הייתי יודע מה הם עתידין לעשות, אמרתי לך לאו, ועשיתי רצונך. והם הם שעשו את העגל שהיו עובדים עבודת כוכבים, והם עשו אותו וגרמו לעמי לחטא, ראה מה כתיב אלה אלהינו אין כתיב כאן אלא אלה אלהינו, שהגרים שעלו עם משה הם עשאוהו ואמרו לישראל אלה אלהינו, לך הקב"ה אמר למשה לך רד כי שחת עמך ע"כ. ולכן כיון שיציאתם עם ישראל היתה מדעת משה עצמו, על

שר הם מה נשתנו אלו מאלו. אמנם הם ראה ארונו של יוסף, איך שגידר עצמו מן הערוה, ובזכותו נגדרו כל ישראל מצריים (ויק"ר לז-ה), ולכן הם ראה וינס. אמנם יש להבין, הלא ציציאת מצריים כתיב, וגם ערב רב עלה אתם (שמות יב-לח). ואיתא במכילתא (יד-פד) כמה היו, רבי ישמעאל אומר ק"כ רבוא (כפליים כיוצאי מצריים), רבי עקיבא אומר ר"מ רבוא (כפל כפליים כיוצאי מצריים) ע"כ. [ויש לדון זהם אם היו נחשבים כגרים גם קודם מתן תורה, אשר אז נתגיירו כולם במילה והואה, וגם הם בכלל, אבל מיציאת מצריים עד מתן תורה אם דינם כמצריים. ועיין רש"י סנהדרין פב. ד"ה בת יתרון]. והנה גם הם עברו את הים עם ישראל, והם לא היו להם שום זכות, לא זכות ארונו של יוסף, ולא נגדרו מערוה כל ימיהם, ובאזיזה זכות עברו את הים.

ויתכן לומר כי הקיטרוג מה נשתנו אלו מאלו, היתה בעיקר על הערב רב, מה נשתנו הם משאר המצריים, שגם עבורם יש נס קריעת ים סוף. וגראה לכן נכפל בהכתוב ויצאו בני ישראל בתוך הים ציבשה, והמים להם חומה מימינם ומשמאלם (יד-כג). וכאן נאמר חומה מלא וי"ו. ושוב הכפיל (יד-כט) והמים להם חמה מימינם ומשמאלם. ובצעל הטורים

היו בני לויה של ישראל, נחלק גם להם הים.

ובזה יובן מה דאיתא בגמרא (שם)
 אמר רב יוסף כמה נפיש גברא ממשה ושתיין רבון, דאילו התם חד זימנא והכא תלתא זימנין. ופריך ודלמא הכא נמי חדא זימנא, אלא כמה ושתיין רבון ע"כ. ולכאורה אכתי תקשה, הא משה קרע הים רק לבני ישראל קדושים, והוא עדיף ממנו שקרע גם לגוי שהיה מצני לויה. אך באמת גם משה עשה כן, שקרע הים לבני לויה כפליים כיוצאי ממזרים, ולכן לא נפיש גברא רק כמה ושתיין רבון.

*

אמנם יש לומר עוד צמעתן של
 הערב רב שזכו גם כן לקריעת ים סוף. דאיתא במשנה (מכות ה:) על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת (דברים יט-טו), רבי עקיבא אומר לא בא השלישי להקל, אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו. ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה, על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מנהג כעושי מנהג ע"כ. וכיון שהערב רב היו נטפלין לישראל ללאת עמהם יחד צמדבר, על כן הם נחשבים צמעתם כחלק מישראל, ויש

כן היה מוטל על משה למסור עממו על הנלחם, ואחת הרם את מטך וצקעהו.

ויש לרמוז זאת צמח שאמר לו ה' ואחת 'הרם' מטך, כי לדעת רבי עקיבא היה מספר הערב רב ר"מ רבוא, וישראל היו ס' רבוא, אם כן היה כלל ישראל אחד מחמשה מערב רב. וכבר רמזו בזה, וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים (יג-יח), שהיו רק אחד מחמשה. ועל כן רימזו ה' למשה, ואחת 'הרם', שזה נרמז כי ישראל הם רק ה', אחד מחמשה, והערב רב הם ר"מ, ולהם אין זכות אבות ויוסף, רק זכותך שהוצאת אותם, ולכן הרם מטך על הים וצקעהו.

*

אך יש לומר עוד, דאיתא בגמרא
 (חולין ז.) רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויים, פגע ביה בגינאי נהרא, אמר ליה גינאי חלוק לי מימך ואעבור צך וכו', חלק ליה. הוה ההוא גברא דהוה דארי חיטי לפיסחא, אמר ליה חלוק ליה נמי להאי דצמנא עסיק, חלק ליה. הוה ההוא טייעא דלווה צהדיהו, אמר ליה חלוק ליה נמי להאי, דלא לימא כך עושים לבני לויה, חלק ליה ע"כ. הרי לנו כי אין מן הנימוס שלא יקרע הים גם לבני לויה, וכיון שהערב רב על כל פנים

על חלק המצריים שהיו צהערצ רב, שהטעם ה' עליהם חסד, להקרע היס גם להם. וזהו וירא ישראל את היד 'הגדולה', חסד, אשר עשה הויה צמריים, היינו הערצ רב ממצריים, שזכו גם הם לקריעת ים סוף, בזכות שהיו נטפלים לעושי מצוה. ומזה צאו ישראל להשגה ויאמינו בה' וצמשה עצדו, להיות להם אמונת ה' ואמונת חכמים, כי הנטפל לנדיקים מתנהגים עמהם כמו עם הנדיקים.

גם להם זכותן של ישראל. ויש צוה לימוד לדורות, על גדול מעלת הדבקות לתלמידי חכמים, לעמוד להם לעזר, ולהיות נטפל להם, כי אז הם זוכין שגם מן השמים יחשבו אותם כמו החכמי ישראל שהם נטפלים להם.

וזדהו שאמר הכתוב, שמתחלה וירא ישראל את מצריים מת על שפת הים, היינו המצריים שרדפו אחריהם. ולעומת זה ראו עוד איך ריחם ה'

בסעודת נעילת החג פסח תשע"ט לפ"ק

של החג, להתבונן בהמשכות הטוהרות שהיה לו צמשך הימים הללו, ולהוציאם מן הכח אל הפועל צמשך השנה.

בשירת הים כתיב, אז ישיר משה וצני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמור' (שמות טו-א). ויש להבין הלא כולם יחד אמרו שירה זו, ומהו ויאמרו 'לאמור'. ובקדושת לוי (פ' בשלח) כתב לבאר, דלכאורה הרי עיקר השמחה הוא בלב, אם כן מה צורך לדבר ולשיר צעת השמחה. והענין הוא, דהשמחה שבלב היתה נפסקת לשעה או ליותר, אבל כשהאדם מדבר דיבורים צעת שמחתו, השמחה מתפעלת ונתרבה יותר ויותר.

אנו עומדים בקיום ימי החג של פסח, אשר על כל מועדות נשאת פסח, החג הזה הוא ראש לכל מועדי קודש. וענינו הוא, כי חג זה הוא חג האמונה, שמהנסיים והנפלאות שהיו ציציאת מצריים, הכירו הכל כי יש מנהיג לצירה. והאמונה היא ראש לכל מצות ה', כמו שכתוב (תהלים קיט-פ) כל מצותיך אמונה, כי צלי אמונה איך התחלה של חיוב קיום מצות ה', וצא חצוק והעמידן על אחת (מכות כד). נדיק צאמונתו יחיה (חצוק ד-ז). ולכן גם חג הפסח, שורש האמונה הוא ראש לכל מועדי ה'. ובקיום החג המנהג לומר גם פסקי ההגדה של ליל פסח, כדי להזכיר אותנו לשום לב על ההארות

*

וייש לומר עוד צביאור הכחוצ
 ויאמרו 'לאמור', ובגמרא
 (סנהדרין נא): אמר רבי מאיר אז ישיר
 משה, שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן
 לתחיית המתים מן התורה ע"כ.
 והמפרשים פירשו דכשם ששרו על
 תשועת ישראל בזמן קריעת ים סוף,
 כך ישירו בזמן תחיית המתים שירה
 על התשועה שיהיה צלוחה שעה
 ע"כ. אמנם בזוה"ק (ח"ב נד.) נראה
 ששירה זו של הים יאמרו גם בתחיית
 המתים, דאיתא שם, ולזימנא דא
 זמינין ישראל לשבחא שירתא 'דא'.
 תניין משה זמין למימר שירתא
 לזימנא דאתי, דכתיב (מכה ז-טו) כימי
 נאחק מארץ מצרים אראנו נפלאות,
 אראנו כתיב, למאן דחמי בקדמיתא
 יחמי להו תנינות ע"כ. ויש להבין
 הענין שיאמרו שירה זו לעתיד, הלא
 כבר נאמר (ירמיה כג-ו) הנה ימים
 באים נאם ה', ולא יאמרו עוד חי
 ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ
 מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה
 ואשר הביא את זרע בית ישראל
 מארץ כפונה ומכל הארצות אשר
 הדחתים שם (עיין ברכות יב:), ונסים
 דלעתיד יהיו יותר גדולות מניסי הים,
 ולמה יאמרו אז שירת הים. וגם מה
 שאמרו דחמי בקדמיתא 'יחמי ליה
 תנינות', מהו המראה הזו שיראה
 לעתיד שנית.

ולכן עם בני ישראל כשנקרע הים
 לפניו, ראו להרבות השמחה
 ולהשתעשע עם זוראם ושלח להפסיק,
 על כן נכנסו לגדר הדיבור ושוררו לו
 בני אלים צכדי להרבות התענוג. וזהו
 פירוש הפסוק, אז ישיר וכו' ויאמרו
 'לאמר', רנה לומר שאמרו דיבורים
 צכדי לאמור יותר ויותר ע"כ.

ועל דרך זה היא צכיפור יציאת
 מצרים, שיש מלות זכירה בכל
 יום, אצל צליל פסח יש מלוא להאריך
 צכיפור הדברים, כי על ידי שמוציא
 המחשבה לכלל דיבור, האדם מתפעל
 מריבוי הדברים, עד שמשפיע הדברים
 גם על המדבר להתעטם עוד יותר
 בהאמונה בה', שזהו הפועל יוצא
 מציפור יציאת מצרים. וכמו כשהאדם
 יודע איזה ניגון צלצו, כל זמן שאינו
 מוציאו מפיו לומר ולשורר, לא יתפעל
 לשמחה ולרקוד, כן על דרך זה
 הציפור צניקי ה' גורמים שיתפעל
 האדם ממה שמספר. ואחר שעברו
 שבעה ימים שכל מחשבות לבו הם
 צניקי ה', משאיר זה על האדם
 השראה של אמונה, לחיות עם זה כל
 הימים, בהתבוננות שיש השגחה פרטית
 על כל מעשי האדם, והכל בא עליו
 בחשבון מאת ה', ואין אדם נוגע
 בזמן לחצירו. ומכיר שכל המאורעות
 אין לפניו רק לבקש רחמים ממי
 שהביא עליו זאת, ולהתעטם בתפלה
 לפניו קונו על כל צורכיו.

תשליכוהו (שמות א-כג), ואנשי קדום
מתו בחשך בג' ימי אפילה, ועל דור
הפלגה אתמר ויפץ העם לקושש קש
לתבן (שם ה-יג) וכו'. וזהו סוד ד'
לשונות של הגאולה שאמר הקב"ה
למשה להוציא מעומקי הקליפות יקר
מזולל, ונרמזו בראשי אתון ה'ואנתי
א'תכם מ'תחת ס'בלות מנצרים (שמות
ו-ג), ה'פלגה א'נוש מ'צול ס'דום וכו'
ע"ש בארוכה. ואם כן במנצרים היה
תיקון לכל הדורות הקודמים שהיו
רשעים, אשר אלפי נשמות באו
לתיקונם. והדין נותן ליתן שבת
והודאה לה' אשר לא ידח ממנו נדח.

ויש בזה מוסר השכל, על גדל
רחמנותו של ה' על כל מעשיו,
שגם רשעים כאלו שהציאו מצול
לעולם, לא ידח ממנו נדח, וסופן באו
לתיקונם. וכן הוא בכל האדם, סופו
יזכה כל אחד לחיי העולם הבא,
ולהיות נהנין מזיו השכינה, אחר
שידקך ויתמרק פגמיו, בגלגול זה או
אחר. וכל מאורע ודחק צפרנסה או
צביריאות הכל היא צהשגמה, ויצוא יום
שיכיר התיקונים שנתהוה מזה.

ויצא זה אמר דוד מלך ישראל, שעבר
עליו הרבה צער ומכאוב, עד
שהוררך לצרות מצנו שרצה להורגו,
ואמר, אודך כי עניתני ותהי לי
לישועה, אבן מאסו הצוים היתה
לראש פנה (תהלים קיח-כג). ופירושו

ונראה כי הנה לנו אומרים (בצרכת
אשר גאלנו) ונודה לך שיר
חדש על גאולתנו ועל פדות נפשינו.
ויש להצין למה צריכין לשיר חדש, ולא
די צהשירים הישנים. ומהו כפל הלשון
על גאולתנו ועל פדות נפשינו. ויש
לומר כי הנה לנו מודים ומשבחים
לה' על מה שהוציאנו ממנצרים.
והודאה זו כוללת הן גאולת הגוף,
אשר עבדים היינו לפרעה במנצרים,
והוציאנו מעבדות לחרות. והן גאולת
הנפש, שהיו משוקעים צמ"ט שערי
טומאה, שטופי עבודה זרה, וחיינו
לנצח מעומקי הקליפות, מאפלה לאור
גדול, כי צשני עניינים אלו ראו ישועת
ה' לעיניהם.

אבל באמת מצואר צדברי המקובלים
עוד ענין שהיה צשיעבוד
מנצרים וצגאולתם, וכמו שכתוב צמגלה
עמוקות (אופן רלו), וזהו לשונו, ידוע
שמקלקול אדם הראשון נתקלקלו ד'
דורות, פגמו צד' אותיות שם של
הוי"ה, והם דור אנוש, ודור המצול,
ודור הפלגה, ודור של קדום. הן הן
ד' שליבות שראה יעקב צמראה
הסולם, נרמזין צר"ת 'הנה 'סולם
'מוצב 'ארצה (צרהשית כח-יג), תסתכל
צראשי אתון 'הפלגה 'קדום 'מצול
'אנוש. ואלו הד' דורות נתגלגלו
למנצרים, כמו שכתוב צספר הפרדס
(צשער השערים) שעצור דור המצול
אתמר כל הצן הילוד היאורה

של שיעבוד מצרים וגאולתה, ונודה
 'על גאולתנו' היינו עמם הגאולה של
 הגוף והנפש ממצרים, וגם על 'פדות
 נפשינו', על הנפשות הרבות שהיו שם
 שנפדו וצאו לתיקונם.

וזהו אז ישיר משה, שר לא נאמר
 אלא ישיר, שהשירה הזו היא
 רק על חלק הישועה, לפי מה שראינו
 בעיני גשמי זמן ההוא, אבל לתחיית
 המתים, כשיראו ויתגלו דברים שלא
 ראינו בעינינו, ויעמדו אלפי נשמות
 לתחיה מדורות הקודמים שצאו
 לתיקונם, אז נשלים השירה הזאת. וזהו
 'ויאמרו לאמור', שכעת אנו אומרים
 רק לפי מה שנתגלה לנו כעת, אבל
 לעתיד נאמר עוד, ונשלים השירה
 כאשר נתגלה לנו שאר הפרטים של
 הנס. וזהו כימי לאתן מארץ מצרים
 ארצנו נפלאות, למאן דחמי בקדמייתא
 יחמי ליה תנינות, שאז נתגלה לעינינו
 דברים של הגאולה שלא ראו
 בקדמייתא, ואז תהא השירה בשלימותו.

*

ואמור הכתוב, בצאת ישראל ממצרים
 וגו', היתה יהודה לקדשו
 וגו', הים ראה וינס (מהלים קד-ה).
 ובמדבר מה ראה, ארוננו של יוסף
 ראה. ופשוטן של דברים, כי שרו של
 ים קיטרג אז, מה נשתנו אלו מאלו,
 הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי
 עבודה זרה (ילקוט ח"א רלד). אבל

הפשוט, אודך כי 'עניתי', מלשון
 עניה ותשובה, שענית לי צעת קראי
 לך והיית לי לישועה. ויש לומר עוד,
 כי דוד הודה לה' גם על כל ימי
 העינוי שעברו עליו, כי השיג שכל זה
 הזמין לו ה' לטובתו. ועל דרך העינוי
 שהיה במצרים שזיכרו נשמות רבות
 שהגיעו שם לתיקונם. ועל כן אמר
 'אודך כי עניתי', אני מודה ומהלל
 לך גם על מה שענינה אותי, וגם על
 מה 'זתהי לי לישועה', שהן העינוי
 והן הישועה שניהם הם לטובתי, כי
 גם עמם העינוי היה לי לישועה. ו'אבן
 מאסו הצונים', שגם האבן שהיה
 מאוס אלל הצונים (המה חכמי ישראל
 הנקראים צוין), סופו נתעלה ונדוכך
 עד שהיה לראש פנה.

והאבן גאולה זו נתגלה לעתיד כאשר
 יעמדו כל הנשמות הללו
 בתחיה, אז יראו עינינו ויתגלה לפנינו,
 גודל התיקונים שנתהוה במצרים, שכל
 הנשמות הללו צאו לתיקונם, אשר
 עדיין לא נתגלה להדור ההוא לעיני
 יוצאי מצרים. — ויתכן שנתגלה גם כן
 גודל התיקונים שנעשה בעליונים על
 ידי מעשינו למטה, אשר נתנו כח
 בפמליא של מעלה, על דרך תנו עוז
 לאלקים (מהלים סח-לה). — ולכן הגם
 שכבר שרו ישראל על נסי יציאת
 מצרים על הים, אבל לעתיד נודה לך
 'שיר חדש', על אותו חלק שלא ידענו
 ולא הכרנו אז, הפנימיות של הדברים

בזמנת ישראל היו זכותים, וכדאיתא
 בזמנא ד'ויקרא' (לז-ה) גן נעול אחותי
 כלה (שיר ד-יב), על ידי שגדרו ישראל
 בזמנא ד'עצמן' מן הערוה נגאלו
 ממוצרים, מתוך כך שלחין פרדס
 רמונים, שלחין כמו דאיתא (שמות
 יג-יז) ויהי בשלח פרעה. יוסף ירד
 למצרים וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו
 ישראל בזכותו ע"כ. וזה שאמר היתה
 יהודה 'לקדשו', שכל מקום שאתה
 מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה,
 ועל זה נאמר (ויקרא יט-ב) קדושים
 תהיו (רש"י שם). והים ראה איך עומד
 לפניו עם 'קדוש' שגדורים בערוה,
 ולכן וינס. וזה שאמרו שארוננו של
 יוסף ראה, שעל ידי שיוסף גדר
 עצמו בזמנא ד'נגדרו כל ישראל.

ויש ללמוד מזה ההשפעה הענומה
 שמשאיר אדם על כל הסביבה,
 כאשר נודמן לו נסיון ועמד בנסיונו.
 שהרי יוסף על ידי שגידר עצמו, השרה
 אויר של קדושה על כל מצרים ערות
 הארץ, אשר רבות בשנים אחר כך
 עמדו רבות ישראל בקדושתם,
 מהשראת הקדושה שהשריש שם. וזהו
 גם אלל כל אדם שעומד בנסיון, לא
 רק ללמד על עצמו י"א, אלא על הכלל
 כולו י"א, להשריש קדושה בכל סביבתו.

*

וביתר ביאור, כי בזמנת לפלא על
 יעקב אבינו, הרי אמרו (שבת
 י:) לעולם אל ישנה אדם בנו בין
 הבנים, שבשציל משקל שני סלעים מילת
 שנתן יעקב ליוסף יתיר משאר בניו,
 נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו

ואמר היתה 'יהודה' לקדשו, הזכיר
 שבט יהודה. ונראה כי מצינו

ודקדק לומר 'ארוננו' של יוסף ראה. ונראה כי הכתוב אומר על יוסף צעת הנסיון שהיה לו, ויהי 'כהיום הזה' ויצא הציתה לעשות מלאכתו (בראשית לט-יא). ויש להבין הכוונה בלשון 'כהיום הזה', הוה ליה למימר ויהי 'ציוס' הזה. ונראה דאיתא בגמרא (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנאמר (תהלים ד-ה) רגזו ואל תחטאו. אם נלחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם. אם נלחו מוטב, ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם. אם נלחו מוטב, ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודמו סלה ע"כ. הרי לנו כי צעת שהנסיון גדול מאד, שלא יוכל להתגבר כנגדו בתורה וקריאת שמע, מהני הזכרת יום המיתה.

ודחיק מפירושו הפשוט, שיש להזכיר לעצמו אשר יבוא יום שיצטרך ליתן דין וחשבון על מעשיו, שזה יעילנו מן החטא, וכמו שאמרו (אבות ג-א) הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה וכו', ודע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. יש בזה עוד כוונה, שיש לצייר לעצמו כאילו היום הוא יום האחרון שלו בחייו, והיום הוא 'יום המיתה' שלו. אשר גם הגרוע בישראל כשיעמוד ביומו האחרון לא ילכלך עצמו בחטא, אלא משתדל לתקן גם העבר. וציוס האחרון

אבותינו למנרים ע"כ. ואין נעלם סברה פשוטה כזאת מיעקב צדינו, שעשה כתונת פסים רק ליוסף. ועוד גם זאת, הרי שבטי י-ה היו כמלאכי חלקים בקדושתם, ואין באו לידי קנאה ושנאה על אחיהם יוסף. ועל כרחק שמן השמים הציבו הדברים כן, כי צהיות שיזכו ישראל לקרוע היס הם צריכים לקדושתו של יוסף לעמוד בנסיון במנרים. וצדק הטוב איך יגיע יוסף למנרים להיות עבד בצית אדוניו, על כן מן השמים סיבצו הדברים, שישנה יעקב בן צין הצנים, ועשה לו כתונת פסים, שתכליתו פ"ס י"ם. וכמו כן סיבצו ויקנאו צו אחיו וישנאו אותם, וכל זה כדי שיקרע היס לפניהם.

אמנם כאשר עלה בלבם של השבטים להורגו, ויתכלו אותו להמיתה. אמר יהודה לאחיו 'מה בצע', מה תהיה עם הבציעה של היס (מלשון בציעת הפת), כי נהרוג את אחינו. הלא יש סיבה מן השמים להשנאה של יוסף, כדי שיקרע היס. ולכן לכו ונמכרנו לישמעאלים, וידינו אל תהי צו. - ולכן כאשר מפעלות ה' באה על מכונה, שיוסף הורד למנרים וגידר עצמו, וארוננו של יוסף הציאה קריעת ים סוף, אז היתה 'יהודה' דייקא לקדשו, שבמה שאמר אז במכירתו מה בצע כי נהרוג את אחינו, זכו לקריעת ים סוף.

לתורה, ומן הרצוי להשתתף במסגרת שיש בכל קהלה, חוק ולא יעבור. ובקהלתנו לומדים כעת מסכת יומא, דיני עבודת יום הכיפורים, אשר יש בזה מעלה יתירה, וכמו שכתוב בתפארת שלמה (לשמיני עזרת) על ענין יום שמחת תורה שנקבע אחר ימי חג הסוכות וימים הנוראים, ומפני מה נקרא שמו שמחת תורה. שזה מפני כי החודש הזה הוא ירח האיתנים דתקיפו במנזות, כי רבים המה המנזות שנעשים בו, שופר וזמיר העשור ולולב ומיניו ושיבת סוכה. ולאחר כי עברו הימים האלה, אם ירצה האדם לקיים מצות האלו אינו מועיל בזה כלום, ואם כן כל אדם יפול בדעתו כי חלף ועבר ממנו נועם המנזות היקרים האלה. בזה מורה לנו ציוס שמחת התורה, כי התורה היא למעלה מן הזמן, כי בכל המועדים אנו אומרים מקדש ישראל והזמנים, כי בני ישראל הם המקדשים הזמנים ומועדים, אבל התורה היא נצחית, ותמיד בכל עת ועונה אשר הוא לומד בהלכות שופר ולולב, הוא חשוב בעיני הצורא כאלו עשה המצוה בפועל ממש, כמו שכתוב (הושע יד-ג) ונשלמה פרים שפתינו. כי מי שהוא עוסק בהלכות עבודת יום הכיפורים, הרי הוא כאלו הקריב הקרבנות היום. וכן הוא בכל המנזות. לזאת נכון הדבר לקרוא שמו שמחת תורה, כי אין לנו שיעור רק התורה הזאת והיא כלולה מכל המנזות ע"כ.

לא עושה עוד שום חשבונות לירא מצני אדם, או לישא חן בעיניהם. וזהו יזכיר לו 'יום המיתה', כאלו היום הוא אותו היום, אשר אז כל עניי העולם לא יעשו עליו רושם.

וְלִבֵּן יוֹסֵף בְּכָל פֶּעַם שֶׁנִּכְנַס לְבֵית אֲדוֹנָיו, צִיֵּר לִפְנֵי אֲתוֹ יוֹם הַמִּיּוּחַד שְׁעוֹז עוֹלָמוֹ, וְכָאִלּוֹ הַיּוֹם הַזֶּה הוּא יוֹם הַאֲחֲרוֹן שְׁלוֹ, וְעוֹד מֵעַט הוּא קָצוֹר בְּאֲרוֹנוֹ בְּקִצְרוֹ, וְעוֹמֵד לִיתֵן דִּין וְחִשְׁבוֹן, וְאֵין הַזְּמַן כֶּתֵּת לְחִשְׁבוֹנוֹת גְּשָׁמִיִּים, וְכֵתֵּת זֶה יוֹכֵל לְהַתְּגַבֵּר בְּעַת נְסִיוָּנוֹ. וְזֶה וְהִיא 'כְּהַיּוֹם הַזֶּה', שְׁצִיֵּר לְעַמּוֹ דְּמִיּוֹן כְּאִלּוֹ הוּא עוֹמֵד בַּיּוֹם הַזֶּה הַמִּיּוּחַד לוֹ לְעוֹז עוֹלָמוֹ, וְצִיֵּיר זֶה נִכְנַס, 'וַיִּבֶא הַצִּיֵּתָה לְעִשׂוֹת מִלְּאֲכָתוֹ'. וְאִם כֵּן גִּידֵר עַמּוֹ יוֹסֵף, עַל יָדֵי שֶׁהִסְתַּכֵּל תָּמִיד עַל אֲרוֹנוֹ, יִזְכִּיר לוֹ יוֹם הַמִּיּוּחַד, וְזֶהוּ שֶׁאֲמַרְנוּ הִים רָאָה וַיִּנֶּס, רָאָה 'אֲרוֹנוֹ' שֶׁל יוֹסֵף, אֵיךְ הַגִּידֵר עַמּוֹ כֹּל יָמָיו בְּמַה שֶׁהִתְּבַוֵּן בְּאֲרוֹנוֹ, וְעָבַר זֶה נִגְדֵר הוּא וְכֹל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ, וְלִכֵּן וַיִּנֶּס.

*

וְהַגִּידֵר נְסִיווֹת הַזְּמַן עוֹמִים מֵאֵל, וְאֵין לָנוּ שִׁיּוֹר רַק הַתּוֹרָה הַזֹּאת, בְּרָאִתִּי יִרַר הִרַע בְּרָאִתִּי לוֹ תּוֹרָה תְּבַלֵּין, וְכַמְּאֲמַרְסֵי (ה"ל) לֹא נִלְחָמוּ יַעֲקֹב בַּתּוֹרָה שֶׁאֲמַר אֲמַרְוּ בְּלִצְבָּכֵם. וּמוֹטֵל עַל כָּל אֶחָד לְקַבֵּעַ לוֹ עֲתִים

ובפרט צימות הקיץ שצריכין שמירה מעולה בשמירת העינים, קדושת התורה היא חומה בצורה להאדם. וכאשר מסדרים כעת המקומות חוץ לעיר על ימי הקיץ, יש לחזור אחר סביבה של יראי ה' בני תורה, כי הרבה מצרותא עושה, ונעשה מושפע מההנהגה ההוא על כל ימות השנה. וצפרט כאשר יוכל להיות במקום שעומד צראש רב או תלמיד חכם, שמשרה יראת ה' על כל המקום, יש להדר אחריו.

ובזן המותר לעורר עוד הפעם על הכלי טוכנולוגיא, שגם כאשר יש עליה פילטער היותר טוב, לא נעשה כלי זאת לישראל להשתמש בה רק לצורך, אבל לא להשתמש בו, או להשיג בו ידיעות כלליות ופרטיות, ולבלות זמנו היקר בדברי הבל, אלא לנצל כל השעות הפנויות לתורה.

ובה יזכנו ה' להמשיך קדושת הימים הללו על כל השנה, וכימי זאתנו ממזרים יראנו נפלאות, ותחזינה עיינינו בשופך לציון צרחמים במהרה צימינו אמן.

ואם כן העוסק במסכת יומא, הרי הוא מקריב בכל יום קרבנות יום הכיפורים, שמכפרים על כל עונות בית ישראל. ויש בזה חידוש, אשר מה שאנו אומרים ונשלמה פרים שפתינו, אינו רק כאשר הגיע יום הזה שמחוייב במנוה, והוא אנוס מלקיימה, נחשב לו הלימוד כאילו קיימה. וכמו ראש השנה, שצבצבת שאין תוקעין יוצאין בזכרון תרועה. אלא בכל יום ויום, גם שלא בזמנו, כאשר עוסק בדיני המנוה ההוא, נחשב לו כאילו קיימו כעת. ויתכן שיהא לו יום הכיפורים כל ימות השנה.

ולא די רק בקביעות במסגרת ללמוד הסדר, אלא להשתדל גם ליקח הבחינות בכל חודש, אשר על ידי זה לומד הדברים בעיון יותר, וכל מחשבותיו כל היום הם בתורה, לחזור על הדברים, הן בדרך לפרנסתו, וגם בשעת התעסקותו. וכמו שפירשו יגיע כפיך כי תאכל (תהלים קכח-ג), שרק הכפיים הם יגיעים במלאכתו, אבל ראשו משוטט בתורה. ולכן דקדקו לא נאחו יעסוק בתורה שנאמר 'אמרו בלצבס', שלא די האמירה של הלימוד, אלא ילמוד באופן שיהיו הדברים תמידים על לבו, להרהר תמיד בתורתו שלומד.

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' ישראל וויינגארטן הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירוסו בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' שמואל זאנוויל מארקאוויטש הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירוסו בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' דוד משה סאלאמאן הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירוסו בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' מנחם מארקאוויטש הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירוסו בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' שלמה יוסף ראאב הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירוסו בתו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' יקותיאל יהודה פריינד הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירוסו בתו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' יעקב פרץ היללמאן הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת התאומים למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' משה יוסף גלויבער הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירוסו בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' חיים דייטש הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' זאב (וואלווי) ברוין הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' אלימלך ברילל הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בתו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' חיים משה שווארטץ הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בתו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' אליעזר לעפקאוויטש הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהכנס בנו לעול התורה והמצות

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' צבי שטערן הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בנו למזל טוב

הרוצה לנדב להוצאת הגליון יפנה
להר"ר יואל ברא"ש פיערווערקער הי"ו
347.425.2151

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' שלום הערשקאוויטש הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בתגלחת בנו למזל טוב